הלכה · משנה תורה · מפרשים · ציוני מהר״ן · ספר שופטים

ציוני מהר"ן על משנה תורה, הלכות ממרים

רבי נחום אש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ציוני מהר"ן על משנה תורה, הלכות ממרים

רבי נחום אש

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ציוני-מהרן-על-משנה-תורה-הלכות-ממרים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ד 4
פרק ב 4
הלכה ו 4
פרק ג 5
הלכה ז 5
הלכה ח 6
פרק ה 6
הלכה ג 6
הלכה ט 6
פרק ו 7
הלכה ג 7
הלכה ו 7
פרק ז 7
הלכה ב 7
הלכה ז 8

פרק א

הלכה ד

כשהיה ב"ד הגדול קיים לא היתה מחלוקת בישראל כו' עד ואם לאו הכל באין ללשכת הגזית לב"ד הגדול ושואלין כו'. בכ"מ הראה מקום לזה בסנהדרין דף פ"ח ע"ב. והנה לשון רבינו הוא בראשונה לא היה מחלוקת בישראל דמשמע דלא היו שום מחלוקת בישראל בזמן קודם אולם לשון הברייתא שהובא בש"ס שם הוא לא היה מרבין מחלוקת בישראל משמע דגם בזמן קודם מהוי הוי מחלוקת רק שלא היו מרבין מחלוקת. וגם עמש"כ רבינו הרי השואל עם אותו ב"ד או עם שלוחיו עולין לירושלים ושואלין תמה הלח"מ מאין הוציא זאת רבינו שהב"ד הנשאלים המסופקים הולכים ג"כ לשאול לב"ד הגדול דמן הברייתא אין הוכחה רק ע"ז דהשואל הולך לב"ד קטן ואם לא ידעו להשיב הולך השואל בעצמו לב"ד הגדול אבל ב"ד הנשאל מאן דכר שמיה, אולם במחכ"ת נעלם ממנו תוספתא מפורשת בפ"ב דחגיגה ופ"ז דסנהדרין הובא גם בירושלמי ספ"ק דסנהדרין דשמה נאמר כלשון הזה בראשונה לא היה מחלוקת בישראל כו' אם שמעו אמרו להם ואם לאו הוא והמופלא שבהם באין לב"ד שבהר הבית אם שמעו אמרו להם ואם לאו הוא והמופלא שבהן באים לב"ד שבחיל כו' ע"ש הרי מבואר דהמופלא מב"ד הנשאל הולך עם השואל לב"ד הגדול מהם, ועוד מפורש כן במשנה בפ"ב דפאה מ"ו מעשה שזרע שמעון איש המצפה לפני ר"ג ועלו ללשכת הגזית ושאלו אמר נחום הלבלר כך מקובלני בזורע שני מיני חיטים עשאם גורן אחד כו' ושם היה ר"ש איש המצפה השואל ור"ג הנשאל ומ"מ אמרה המשנה ועלו ללשכת הגזית היינו שניהם ביחד ר"ש ור"ג ועי' תוי"ט שם דעלו לשון רבים משמע דהשואל והנשאל עלו הרי דשניהם מחוייבים לילך לב"ד הגדול ונסתרה קו' הלח"מ, עכ"פ דברי רבינו נובעים מהתוספתא והירושלמי הנ"ל ולכן שפיר כתב רבינו בראשונה לא היה מחלוקת בישראל דכן הוא הגי' שם בירושלמי ותוספתא הגרצ"ח בס' עט"צ:

פרק ב

הלכה ו

הרי שגזרו ב"ד גזרה כו'. עי' בכ"מ שנדחק למצוא מקור של דין זה ונראה שרבינו סמך בזה על הירושלמי דע"ז פ"ב הכ"ח שבמקום דאיתא בש"ס דילן שם דל"ז שאין ב"ד גוזרין גזרה על הציבור אא"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה בלשון לכתחילה איתא בירושלמי שם אר"י מקובל אני מר' אלעזר בי ר' צדוק שכל גזרה שב"ד גוזרין ואין רוב ציבור מקבלין

עליהן אינה גזרה בלשון דיעבד דמשמע דאף אם כבר גזרו הב"ד מחמת שדימו שרוב הציבור יכולין לעמוד בה מ"מ אם אין רוב ציבור מקבלין עליהן אינה גזרה כלל ומכאן הוציא רבינו זה:

פרק ג

הלכה ז

וכל אלו וכיו"ב כו' כפי מה שיראה להן שהדבר צריך לכך. הכ"מ לא הראה שום מקור למש"כ רבינו דאף באם נחסר להז"מ התנאים הנחוצים לעונש ז"מ מ"מ חייב בכל אלו הדברים שזכר כאן ועוד שסיים כפי מה שנראה שהדין צריך לכך משמע שתלוי רק בדעת ב"ד ואם ראו שאין צורך כ"כ משמע דיכולים למחול להמסרב נגדם וקשה מ"ש ממיתת ז"מ דאין הב"ד יכולים למחול לז"מ כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל. ועתה אראך שכל אלו העונשים החדשים שזכר רבינו כאן נדוי והפרשה והלקאה ומניעה מללמד שאב ממקור מים חיים משניות ובריתות. ענין נדוי מצינו בעדיות פ"ה מ"ו וכן בב"מ דף נ"ט ע"ב ואמרו בכ"מ ר"א שמותי הוא תוס' נדה דף ז' ע"ב וכן לדעת ת"ק במשנה דעדיות שם נידו את עקביא אע"פ שלא היה דינו כז"מ מפני שלא הורה למעשה כמ"ש סנהדרין פ"ח וכן מצינו שנידו לר' שילא ביבמות קי"ט ע"א:

ומ"ש רבינו **דיש להכותן**. למד מירושלמי פ"ג דיבמות ופ"ג דקידושין יעקב איש כפר נבוריא אזיל לצור סבר משרי למול תינוק ארמאי בשבת אר"ח ארבעיניה דילקי א"ל ומהיכן את מלקני, ועי' ב"ר ופסיקתא לענין הוראותיו דדגים טעונין שחיטה והלקה אותו ר"ח, ראינו בשגגת הוראה הקבועה יש לב"ד להכות את המורה:

ומ"ש רבינו **למנוע אותם מללמד**. פשוט הוא כיון שחייב נדוי א"כ אסור בת"ת לאחרים כדאיתא במו"ק ר"פ אלו מגלחין:

ומ"ש רבינו **כפי שיראה הב"ד צורך**. למד ממה שמצינו בקצת מקומות הלקו בהוראה שלא כמשפט כהך דר"ח שזכרנו ובקצתן נידו כמו בהך דאליעזר ב"ח ור"א בן הורקנוס וכבר התעורר בזה הר"ן בפסחים ר"פ מקום שנהגו ע"ש ועי' מל"מ פ"ו מה' ת"ת הי"ד ומזה למד רבינו דעיקר תלוי ביד ב"ד אם ראו הוראת שעה לנדות יתנהגו כן ואם רואים השעה צריכה שילקה העובר במכת מרדות ג"כ יתנהגו ככה. וגם בעיקר הנדוי אם רוצים ב"ד למחול מוחלין כל עיקר למד מהך דאר"י שם בעדיות ח"ו שעקביא נתנדה כו' אלא את מי נידו את אליעזר ב"ח כו', ודברי ר"י לכאורה תמוה וכי משא פנים יש בדבר כיון שחייב נדוי מה יועיל שהוא יחיד הדור אלא ודאי דהדבר תלוי רק לפי ראות

עיני הב"ד וגם בנחיצת השעה אם רואין שיוכל לצמוח קלקול יותר גדול אם לא יעשו כתורה אזי אסורים למחול על כבודם אבל בחסיד גדול וקדוש שידענו מצדקתו שלא ירבה ע"י מחלוקת כמו שהיה באמת שקודם מותו צוה לבנו כי יחזור מהוראותיו שוב יכולין למחול בכה"ג ומפ"ז יצדקו דברי ר"י ח"ו שעקביא נתנדה שבלי ספק בצדיק גדול כמותו לא העמידו דבריהם על הדין רק היו מוחלים לו, ומכאן ראיה לשיטת רבינו שתלוי כל ענין זה רק בב"ד לבד ונתבארו כל דברי רבינו. הגרצ"ח במאמר משפט ההוראה:

הלכה ח

וארבעה צריכין הכרזה כו'. עיין בכ"מ שכתב דכאן דלא אשכחן לר"ע דפליג אלא בזקן ממרא אלמא באינך כר"י ס"ל ע"ש ועי' גם בלח"מ אולם דבריו תמוהין דבספרי פ' ראה פיסקא צ"א גבי מסית איתא וכל ישראל ישמעו ויראו משמרים אותו עד הרגל וממיתים אותו ברגל שנאמר וכל ישראל ישמעו ויראון דברי ר"ע ר"י אומר אין מענים את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין איש פלוני נתחייב מיתה בב"ד ע"כ, הרי דגם במסית פליג ר"ע. שוב מצאתי בתוספתא דסנהדרין פי"א בן סו"מ וז"מ ע"פ ב"ד והמסית והמדיח ונביא השקר ועדים זוממין אין ממיתין אותן מיד אלא מעלין אותן לב"ד הגדול שבירושלים ומשמרין אותן עד הרגל וממיתים אותן ברגל שנאמר וכל העם ישמעו ויראו דברי ר"ע אמר לו ר"י וכי נאמר כו' אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין לכל המקומות איש פלוני ב"פ נגמר דינו כו' ומבואר דר"ע אכולהו פליג ודברי הכ"מ צ"ע:

פרק ה

הלכה ג

וכן המקלל אבי אביו ואבי אמו ה"ז כמקלל אחד משאר הקהל. וכתב הכ"מ נראה שלמד כן ממאי דאיתא במכות פ' אלו הן הגולין כו', ולא היה צריך לזה שדברי רבינו מבוארים להדיא בתו"כ קדושים ריש פרק ט' איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא איש כו' ואת אביו ולא את אבי אביו, ואת אמו ולא את אבי אמו ע"ש, ודברי רבינו מבוארין:

הלכה ט

שתוקי כו'. הכ"מ לא הראה מקור לזה, וכן עמש"כ רבינו וכן גר שהורתו שלא בקדושה כו' כתב הכ"מ זה פשוט כו' ע"ש וג"כ לא הראה מוצא הדברים. איברא דדברי רבינו בשני הדינים הללו מבוארים להדיא בירושלמי דיבמות פי"א ה"ב (והוא מהתו"כ פ' קדושים ריש פ"ט) והלא הגר חייב על אמו ואינו חייב על אביו כדברי ר"י הגלילי ר"ע אומר אביו ואמו קלל את שהוא חייב על אביו חייב על אמו ואת שאינו חייב על אביו אינו חייב

על אמו מודה ר"ע בשתוקי שהוא חייב על אמו אע"פ שאינו חייב על אביו ר"י ב"א ר"י בשם ר' יוחנן מה פליגין בגר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אבל בגר שהיתה הורתו ולידתו בקדושה אף ר"י הגלילי מודה ע"כ. ורבינו פסק כר"ע דהלכה כמותו מחבירו ונתבררו דבריו, וע"ש בש"ק ובמרה"פ:

פרק ו

הלכה ג

היה שם אביו או שם רבו כשם אחרים משנה את שמם. וכתב ע"ז הכ"מ צ"ע מהיכן מוצאו ע"כ. ובטור יו"ד סימן ר"מ העתיק דברי רבינו הללו וכתב עליו ותימה עמש"כ שאפילו אחרים ששמם כשם אביו שאין לקרותם בשמם ע"כ. וי"ל שרבינו הוציא זה ממה דמצינו בכ"מ בגמ' על אביי דהיה נקרא ג"כ בשם נחמני עי' שבת דל"ג וגיטין דף ל"ד ע"ב ובהוריות די"ד, והנה רש"י פי' שם בגיטין דלהכי נקרא בשם זה משום שרבה בר נחמני גידלו בביתו ולמדו תורה שהיה יתום השיאו את שם אביו נחמני, אולם הערוך בערך אביי כתב דאביי עיקר שמו היה נחמני רק משום דהיה בר אחוה דרבה ב"נ ותלמידו וכיון דהוה שמיה נחמני כשם אבוה דרבה לא הוה קרי ליה כל שעתא נחמני בשם אביו אלא הוה קרי ליה אביי בלשון ארמית כאדם שקורא אבי ע"ש, ומזה הוכיח רבינו דאסור לקרות לאחרים בשם אביו. אח"כ מצאתי בס' פח"י אות אביי ובביאורי הגר"א ביו"ד סי' ר"מ סק"ז שכתב כן:

הלכה ו

אחד האיש ואחד האשה חייבין במורא וכבוד כו' לפיכך אם נתגרשה או נתאלמנה הרי שניהם שוים. עי' בכ"מ שהביא המקור מקידושין דף ל' ע"ב אכן שם לא נזכר רק נתגרשה. אבל דברי רבינו נובעים מהירושלמי פ"א דפאה ה"א דאיתא שם אחד האיש ואחד האשה אלא שהאיש סיפק בידו כו' נתארמלה או נתגרשה כמי שהוא ספיקה בידו הוא, ועי' בגה"ש שם:

פרק ז

הלכה ב

והוא שיאכל כו'. וכתב הכ"מ משנה שם ומשמע ליה לרבינו דעד שיאכל תרטימר בשר היינו במלוגמא אחת וישתה חצי לוג יין היינו בבת אחת ע"כ, אבל לא כתב מהיכן למד רבינו לומר כן. ועי' במרה"פ בירושלמי דסנהדרין רפ"ח שכתב שמצא כן בתוספתא

דסנהדרין פי"א וז"ל ואפילו העלה על שלחנו כשלמה בשעתו אין נעשה בין סו"מ עד שיתן לתוך פיו כשיעור ע"כ:

הלכה ז

כיצד דנין בן סורר ומורה כו' אפילו היו השנים הראשונים הם האחרונים. וכתב הכ"מ ואפשר שלמד כן מדתנן במרובה דף ע' גנב ע"פ שנים וטבח על פיהם או ע"פ שנים אחרים משלם תשלומי ד' וה' ע"כ, אבל באמת דברי רבינו מבוארים בתוספתא דסנהדרין פי"א דאיתא שם בן סו"מ מתרין בו בפני ג' שנאמר ותפשו בו כו' בננו זה זה האיש לקה בפניכם כו' ד"א בננו זה מלמד שאחד מן הראשונים מצטרף עם האחרונים לחייבו מיתה ע"כ. וביאור דברי התוספתא לדעת רבינו הוא כמש"כ כאן ונתבארו דבריו: